

BALANÇ D'UNA DÈCADA DE RESISTÈNCIA QUE CONCLOU EL SEGLE I EL MIL·LENNI

OSVALDO LEÓN

Al crit de “Després de 500 anys... som aquí”, el 12 d'octubre de 1992 va culminar a Managua la Campanya Continental 500 Anys de Resistència Indígena Negra i Popular que s'havia iniciat tres anys enrere a Bogotá per tal de convertir el V Centenari “de l'inici de la conquesta espanyola, en l'inici de l'autodescobriment de la nostra Amèrica i en un motiu d'afermament de la unitat dels oprimits”. Per la forma com es va desenvolupar, podria dir-se que va ser una iniciativa pionera del que avui s'anomena la “globalització de la solidaritat”, i més encara perquè a la seva empara es van gestar diversos processos regionals d'articulació social.

A part d'haver estat impulsada per organitzacions indígenes i camperoles amb un fort arrelament nacional però sense cap filiació en el pla internacional, la novetat d'aquesta campanya va raure en la seva concepció, la premissa central de la qual va ser “unitat en la diversitat”, a partir de la qual va aconseguir obrir espais de confluència –tant a nivell nacional com continental– de diferents sectors socials. I això en un moment en què s'augmentava precisament la tendència a la dispersió i l'aïllament per l'impacte desintegrador de les polítiques neoliberals en els processos organitzatius i en què en moltes organitzacions havia començat a estendre's la sensació de desemparament després de la caiguda del mur de Berlín.

De manera que, més enllà de les repercussions que va tenir en la conjuntura, aquesta campanya va tenir un paper catalitzador perquè va permetre que es trobessin organitzacions d'un mateix sector que

fins llavors s'havien ignorat i alhora que s'entaulés un diàleg intersectorial que va donar les pautes per a una agenda comuna. El primer aspecte es va desdoblar posteriorment en instàncies de coordinació de pobles indígenes, la conformació de la Coordinadora Llatinoamericana d'Organitzacions del Camp (CLOC), la convergència d'organitzacions afroamericanes –un dels components més dinàmics de les quals és la Xarxa de Dones Afrolatinoamericanes– i la reactivació del Front Continental d'Organitzacions Comunals (FCOC), entre d'altres.

En relació al segon aspecte, cal precisar que els sectors més dinàmics van ser els més exclosos –indígenes, afroamericans, camperols, pobladors, dones, etc.–, els quals no només van donar compte de noves formes i nous mètodes organitzatius i d'expressió, sinó que a més van posar damunt la taula noves demandes, amb un denominador comú: l'aspiració d'una democràcia participativa i deliberativa –tant en la vida interna de les organitzacions com de la societat en el seu conjunt– com a antítesi a l'exclusió social que genera el model neoliberal.

Una de les principals característiques de la lluita social a l'Amèrica Llatina dels anys noranta és que els puntals de la resistència a les polítiques neoliberals no han estat les expressions gremialistes del sector obrer com en èpoques anteriors, sinó els sectors exclosos, i particularment els exclosos del camp, potser perquè és allà on aquestes polítiques s'han mostrat particularment perverses.

L'any 1994 es presenta com un any emblemàtic

per la força amb la qual es van manifestar la lluita per la terra i el protagonisme indígena i camperol en l'arena dels conflictes sociopolítics. Recordem breument que la matinada de l'1 de gener d'aquell any aquests factors van aparèixer com a teló de fons de la insurrecció de l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional (EZLN) a Chiapas, Mèxic. Poc després, al Paraguai esclatava la bomba de temps que constitueix el problema agrari; mentre al Brasil la lluita dels *sense terra* assolía, una vegada més, ressonància nacional amb noves ocupacions; i a l'Equador un *aixecament* indígenocamperol forçava el govern a negociar els termes d'una llei agrària lesiva als seus interessos. Amb anterioritat, el juny de 1990, els indígenes equatorians havien donat la pauta amb l'*aixecament* que els va permetre d'obrir un nou capítol en la lluita social del país. Però, igual, també Guatemala, Hondures, El Salvador, Nicaragua, Panamà, Colòmbia, Bolívia, entre d'altres, van ser escenari de mobilitzacions provinents del camp. Cal afegir que va ser en aquest context que es va formar la CLOC.

El 1994 es va constituir també, coincidentment, en un referent de les demandes indígenes, perquè el 10 de desembre d'aquell any les Nacions Unides van declarar el Decenni Internacional dels Pobles Indígenes del Món, que estableix compromisos dels estats i altres instàncies per atendre els problemes que enfronten els pobles indígenes en esferes com els drets humans, el medi ambient, el desenvolupament, l'educació i la salut.

Aquell mateix any, arran de la IV trobada del FCOC, les organitzacions urbanopopulars van animar un intens intercanvi d'enfocaments i propostes de cara a les noves realitats, els continguts de les quals s'han convertit posteriorment en elements guies de les lluites populars.

Els pobles afroamericans, mentrestant, van esperar que arribés el 1995, l'aniversari dels 300 anys de la mort de Zumbi –l'heroi de la resistència negra al Brasil–, per realitzar una cimera –a São Paulo– que va establir les bases d'una articulació organitzativa i programàtica del sector. La dada interessant és que les dones, per mitjà de la Xarxa

de Dones Afrolatinoamericanes, han pres la iniciativa.

De fet, de manera general a les organitzacions populars s'assisteix a un afermament seriós de la presència i la participació de la dona. És molt significatiu, per exemple, que entre les resolucions centrals del 2n congrés de la CLOC constin el compromís d'assumir l'enfocament de gènere en el conjunt de l'organització i l'establiment de pautes per garantir la participació femenina en un 50% en tots els nivells, i especialment als espais de decisió i direcció.

En el curs de la dècada, els moviments socials han aconseguit obrir noves perspectives en la mesura que, utilitzant diferents vies i tàctiques d'acció, s'han negat a renunciar a la lluita per reivindicar els seus drets i resistir davant un model excloent. En aquesta òptica, compten tancar el mil·lenni amb un **"Crit dels Exclosos"** que arribi als confins del món. □

CONTRA EL DEUTE EXTERN

Ens van conquerint els imperis successius.

Ens arrenquen les entranyes de la Mare Terra.

Ens fan esclaus o dependents o subdesenvolupats.

I, a la fi, resulta que som nosaltres els deutors!

D'un Deute «extern», perquè no l'hem fet nosaltres.

D'un Deute «extern», perquè no es pagarà mai.

Que ja hem pagat, tanmateix, amb escreix, amb gana, amb misèria i amb mort prematura.

Que no la volem pagar, perquè és pecat «mortal» cobrar-la i pagar-la.

Quan ens pagaran ells l'or, el boscatge, la sang, la pau, el futur, que ens han arrencat?

Pagar el Deute Extern és morir. I nosaltres volem viure!

«No mataràs», no cobraràs deutes mortals.

Pagarem, això sí, tots junts, l'únic deute, el de l'amor.

I serem una sola família, la filla humana de Déu.

PERE CASALDÀLIGA